

ЕТНО-КУЛТУРОЛОШКИ ЗБОРНИК

Књига XXVI

Book XXVI

ETHNO-CULTURAL ANNALS

for the study of the culture of eastern Serbia and the adjacent areas

EASTERN SERBIA AS AN INSPIRATION AND RESEARCH CHALLENGE a collection of works in honor of **Prof. Dr. Sreten Petrović**

Editors

Vojislav Filipović

Ivica Todorović

Editorial Board

Mihaj Radan (Romania), Mirko Blagojević, Milina Ivanović Barišić,
Gordana Blagojević, Dragan Žunić, Stanka Janeva (Bulgaria),
Vladimir Petrović, Aleksandar Bulatović, Aleksandra Papazovska
(Macedonia), Irena Ljubomirović, Zoran Vučić, Nina Aksić, Ana Savić-
Grujić, Slaviša Milivojević, Žarko Veljković, Ognjen Mladenović

Svrljig
2023

Књига XXVI

ЕТНО-КУЛТУРОЛОШКИ ЗБОРНИК

за проучавање културе источне Србије и суседних области

ИСТОЧНА СРБИЈА КАО НАДАХНУЋЕ И ИСТРАЖИВАЧКИ ИЗАЗОВ

зборник радова у част
проф. др Сретена Петровића

Уредници

Војислав Филиповић

Ивица Тодоровић

Редакција

Михај Радан (Румунија), Мирко Благојевић, Милина Ивановић
Баришић, Гордана Благојевић, Драган Жунић, Станка Јанева (Бугарска),
Владимир Петровић, Александар Булатовић, Александра Папазовска
(Македонија), Ирена Љубомировић, Зоран Вучић, Нина Аксић,
Ана Савић-Грујић, Славиша Миливојевић, Жарко Вељковић,
Огњен Младеновић

Сврљиг

2023

УДК 008:39(082.1)

ЕТНО-КУЛТУРОЛОШКИ ЗБОРНИК

*Зборник је покренут 1995. године на иницијативу проф. др Сретена Петровића
и Етно-културолошке радионице Сврљиг*

Издавач: Центар за туризам, културу и спорт, Боре Прице 2, Сврљиг

За издавача: Драган Савић

Рецензенти: др Ана Савић-Грујић, академик др Јелена Јовановић, др Милина Ивановић Баришић, др Јована Бајовић Јоксимовић, др Александра Павићевић, др Тајјана Трајковић, др Биљана Савић, др Ивица Тодоровић, др Александар Булатовић, др Александар Капуран, др Владимир Петровић, др Војислав Филиповић

Припрема и штампа: Галаксијанис, Ниш

Тираж: 150

ISBN 978-86-6233-555-5

квалитетно обрађених делова Кинђићеве (иначе по квалитету веома уједначене) студије. Међу осталим целинама књиге за нас је посебно надахњујуће и занимљиво поглавље „Нетварна светлост у рају и у Царству небеском“, слично као и „Паламино учење о Таворској светлости“, те последње поглавље „Између таме и светлости“.

Стиче се утисак да је како о значају ауторовог целокупног стваралачког опуса тако и ове књиге – настале у преломна времена када се тама и светлост раздвајају јасније него раније, поред осталог и због тога што се чини „да греховна тама никада није била толико густа као што је сада“ – веома тешко већ данас донети коначан суд. О вредности ове студије прави суд даће будуће време, које постојано штити дела од непролазне вредности, раздвајајући их од трулежи и смрти, као што се раздвајају светлост и тама.

Ивица Тодоровић
Етнографски институт САНУ

Двотомна монографија групе аутора: *Ивица Тодоровић, Нина Аксић, Срби у Румунији 1: Етнолошка истраживања и синтезе – наслеђе, култура, порекло; Милина Ивановић Баришић, Ђорђина Трубарац Матић, Бојана Б. Богдановић, Срби у Румунији 2: Етнолошка истраживања Божича, крсне славе и свадбе.*

Савез Срба у Румунији, Темишвар, Етнографски институт САНУ, Београд, 2022.

Двотомна, репрезентативна монографија, заједничко издање Савеза Срба у Румунији и Етнографског института Српске академије наука и уметности, представља вишеструко значајан и вредан прилог српској и регионалној етнологији, антропологији и хуманистици уопште. Ово издање је својеврсна круна вишедеценијске сарадње двеју српских институција у два суседним земљама и резултат је појединачног и заједничког дуготрајног и истрајног рада. Такође, спремност румунске државе да омогући и подржи оваква истраживања, па и њихов резултат у виду објављеног репрезентативног издања, од посебног је значаја и вредна је сваког поштовања и захвалности.

Монографија је настала на основу најновијих систематских етнолошких теренских истраживања традиционалне културе Срба у делу Баната који припада Румунији, спроведених у периоду од 2016. до 2019. године, која су обавили колеге етнологи и антрополози из Етнографског института, у оквиру пројекта под називом *Истраживања историје и културе Срба у Румунији*. Наведени пројекат је покренуо и спровео проф. др Михај Радан, уредник овог издања, у оквиру Центра за научна истраживања културе Срба у Румунији при Савезу Срба у Румунији. Током релативно краткотрајних тимских теренских истраживања, прикупљена је изузетно вредна грађа и бројна сведочанства, који су у овој монографији узорно научно обрађени. У два тома ове монографије, под

заједничким насловом *Срби у Румунији*, третиране су теме шире схваћених проблема места и улоге српске културе у Румунији током историје до данас, као и њених кон- таката и додирних тачака са културом блиског румунског народа, те појединачне теме везане за базичне сегменте српског обредно-обичајног живота.

Монографија садржи укупно четири опсежне студије и један рад који презентује библиографске прилоге из неколико хуманистичких дисциплина о традицији и култури Срба у румунском Банату. У првом тому монографије, после Уводне речи професора Радана, објављен је текст Ивице Тодоровића: *Судбина на раскрићу – резултати, пита- таности и могућности мултидисциплинарних проучавања Срба у Румунији и српско- румунских релација у прошлости и садашњости* (7–126) и текст Нине Аксић, *Истра- живање културе Срба у Румунији – Библиографија с приказама референци на тему Божића, славе и свадбе* (127–192). У уводној студији монографије, која је по обиму и дубини научног захвата најкомплекснија, др Ивица Тодоровић кроз дискурс о неколико издвојених појмовних комплекса у разматрању дуготрајних односа румунске и српске културе и традиције, указује на слојевитост румунско-српских односа кроз историју и у савремено доба. На основу резултата не само етнолошких, већ и мултидисципли- нарних и генетичких истраживања, уз сву опрезност у закључивању, указивањем на посебност и препознатљивост српског етногенетског обрасца, аутор аргументује и истиче чињеницу о постојању српскословенске етногенетске основе на тлу Румуније и на различите – у првом реду етнокултурне, лингвистичке и генетичке – налазе који ову тезу потврђују. Студија чији главни део наслова гласи *Судбина на раскрићу* састоји се од четири целине. У првој, с насловом „У сусрет блиским даљинама – кратка одређења истраживачког приступа“, аутор поставља почетна питања о односима традицијског живота Срба и Румуна у дијахронијској димензији и одређује општи научни контекст истраживања; друга целина, „Скице на тему српско-румунских релација и прожи- мања“, усмерена је на поједине српске групације у Румунији и, како аутор пише, „по- казатеље присуства српског етничког елемента у различитим деловима Румуније, као и на проблем српскословенско-румунских прожимања“. У трећој целини, „Трагом (не) заборављених простора и стаза српског (северо)истока“, акценат је на новим генетич- ким и мултидисциплинарним етнолошко-историјско-генетичким истраживањима, са великим потенцијалом који она доносе, поготово у сложеном контексту српско-румун- ских културних веза. У четвртој целини „Уместо завршних запажања“, аутор скреће пажњу на чињеницу да је „приликом проучавања Срба у Румунији неопходно увек има- ти у виду шири истраживачки оквир, односно целокупну територију и становништво у одговарајућем историјско-дијахронијском контексту“.

Други том монографије доноси студије у којима је начињен изузетно добродо- шао, а поготово у данашње време драгоцен, преглед три у идентитетском смислу кључ- на обичаја Срба кроз све током овог пројекта истражене терене настањене Србима, у западним деловима данашње Румуније: у Дунавској Клисурси, Централном Банату, Банатској Црној Гори, Поморишју и Пољадији. На основу ових налаза, сада је могуће

радити и компаративна и синтетичка сагледавања обреда и обичаја на овим и на суседним, као и на удаљенијим подручјима насељеним српским становништвом. Показано је да многе димензије духовног живота српског народа још увек живе у овом делу његовог етничког и културног простора. У питању су студије МиLINE ИВАНОВИЋ БАРИШИЋ, *Божјићи циклус празника и обичаја код Срба у Банату – Румунија* (од 3. до 127. стр. рукописа), затим Ђорђине Трубарац Матић, *Славски обичаји међу Србима у румунском Банату* (127–180), и Бојане Б. Богдановић, *Српски свадбени обичаји у румунском делу Баната* (193–244). Свака студија брижљиво разматра сваки поједини моменат у прослављању празника, поједине њихове аспекте, ситуације, учеснике, обредне предмете и храну, ритуални однос према добима дана и ноћи у току празновања, до најситнијих детаља који су се могли сазнати од казивача у појединим селима разматраних предоних целина, укључујући и ретке записе текстова народних песама које су саговорници саопштавали у току својих казивања. На крају сваке од ове три студије налазе се упитници за теренски рад, формирани уз помоћ непосредног теренског искуства у истраживању датих сегмената српске традиционалне културе. На самом крају монографије налази се прилог са фотографијама у боји, које се односе на теме божјићних празника и обичаја, породичне славе и свадбе, као и различитих призора из српских насеља у румунском Банату.

Двотомна монографија *Срби у Румунији* представља драгоцен прилог савременој српској хуманистици. Срдачно честитам ауторима и уреднику. Монографија, као резултат најновијих успешно спроведених теренских испитивања, не само да доноси нова сазнања и трасира нове теме, већ и усмерава поглед ка новим методологијама истраживања и њиховим синтезама, за које се надам да ће бити продубљене и да ће дати још нових резултата у будућности.

Јелена Јовановић

Научни саветник у Музиколошком институту САНУ и дописни члан САНУ